

Művészetoktatás online térben pandémia idején – tapasztalatok, kihívások és megoldások

DOI : 10.46522/S.2023.S2.8

VARGANCSIK-THÖRIK Krisztina Iringó PhD

University of Arts, Târgu-Mureș

vargancsik.iringo@gmail.com

Abstract: Online Art Education During Pandemic – Experiences, Challenges and Solutions

The coronavirus pandemic (COVID-19), which lasted for almost two years (2020-2022), paralyzed education systems around the world and Romania was no different. The quick transition to online education has faced many obstacles, including lack of equipment, lack of network coverage and limited digital skills among teachers and students. The chaos in the education system also affected teachers of the arts in Romania. I summarize the experiences, challenges and solutions of this period in this paper. I used a 31-question structured interview to assess the experiences of online arts education and interviewed nine teachers coming from diverse areas of teaching, such as music, visual arts and drama in a metropolitan Transylvanian context of Romania.

Key words: *online art education; reflective teacher; community learning.*

Bevezető

A közel két évig tartó koronavírus járvány (COVID-19) világszerte megbénította az oktatási rendszereket és ez Romániában sem volt másként. Az online oktatásra való átállás rengeteg akadályba ütközött, eszközhiány, a hálózati lefedettség hiánya és a tanárok, diákok korlátozott digitális felkészültsége nehezítették a helyzetet. Az oktatási rendszerben eluralkodott káosz az erdélyi művészeteket oktató tanárookra is kihatott. Ennek az időszaknak a tapasztalatait, kihívásait és az ezekre talált megoldásokat összegeztem jelen tanulmányban.

Az online művészeti oktatás tapasztalatainak felmérésére 31 kérdésből álló strukturált interjút használtam és kilenc tanárt kérdeztem meg az ének-zene, vizuális művészetek és dráma oktatás változatos területeiről erdélyi, nagyvárosi környezetben.

A művészetoktatás sajátosságai pandémia idején

Romániában egy átlagos tanuló heti egy-két órában részesül művészeti oktatásban a iskolában (Vargancsik, 2021, 63) és ezt az alacsony óraszámot is veszélybe sodorta a koronavírus járvány miatt online térbe szorult oktatás, hiszen a készségfejlesztő tantárgyak esetében a személyes kapcsolat, a fizikai jelenlét kiemelkedően fontos, és ennek hirtelen megszűnése áthidalhatatlan akadálnak tűnhetett a művészeteket oktató tanárok számára a pandémia hozta korlátozások beálltával.

A művészeti tantárgyak készségfejlesztéssel kapcsolatos sajátosságaiból adódó online oktatási nehézségei mellett nem elhanyagolhatóak ezen tantárgyak fontosságára vonatkozó általános nézetek sem. Mivel ezeket a tantárgyakat általában nem találják nagyon fontosnak a tantárgyak hierarchiájában, krízishelyzetben sem ezek lesznek az elsők, amelyeket minden áron meg szeretnének tartani az órarendben. Az, hogy a zene, rajz, dráma és egyéb művészeti jellegű órák az online térben is megtartásra kerültek, az a művészeteket oktató tanárok elszántságának és elköteleződésének köszönhető (Vargancsik, 2021, 89).

Frank Moulaert és Diana MacCallum társadalmi innovációról szóló könyvében többek között azt is alátámasztja, hogy a katasztrófákból társadalmi méretű újítások szülehetnek. A két szerző mellett foglal állást, hogy az alulról jövő társadalmi kezdeményezések, amelyek egy társadalmi probléma megoldására hivatottak, megváltoztatják, jobbá teszik a világot, és ezek működési mechanizmusait vizsgálják könyvükben. Úgy gondolják, hogy a társadalmi innovációt a társadalmi problémákra adott újszerű, szolidaritásra, kölcsönösségre és együttműködésre épülő megoldások jelentik (Moulaert, MacCallum, 2019). De vajon hogyan kapcsolódik ez az online művészeti oktatáshoz? Úgy gondolom, hogy a koronavírus járványra is tekinthetünk olyan katasztrófahelyzetként, amelyre a társadalom különböző rétegei által adott válaszok társadalmi méretű újításokhoz vezethetnek. És egy ilyen társadalmi réteg a tanárok közössége. Az online oktatás kényszerítő körülménye sok olyan tanárt vett rá az információs és kommunikációs technológiák (IKT) használatára, aki évtizedek óta ellenállt az oktatási rendszer digitalizációjának és egyáltalán nem vagy nagyon ritkán használt IKT eszközöket.

Ez a művészeteket oktató tanárok esetében is kritikus pont volt, hiszen ebben az esetben meg kellett találni és tanulni az oktatott művészeti ágban leghatékonyabb információ- és ismeretmegosztási lehetőségeket (képek, szobrok, zenei művek, filmek, stb.), illetve a diákok által létrehozott munkák, alkotások esetében a haladás követésének módozatát.

A közösségi és konstruktivista tanulás

A társadalmi vagy közösségi tanulás jelen volt már akkor is, amikor még le sem írták ezt a fogalmat, de tudományos körökben Bandura foglalkozott vele először (Bandura, 1977). Bevezetése óta sokféle megenvezést használunk a fogalom körülírására, beszélünk problémamegoldásról, sikeres megtapasztalásról, a szakmai fogások

elsajátításáról, környezethez való alkalmazkodásról, de mindezek ugyanarra a motívumra vezethetők vissza: tanulunk, hogy túlélhessünk, és hogy szembe tudjunk nézni az újabb és újabb kihívásokkal.

A közösségi tanulás során egymástól tanulunk, mindnyájan tanítók és tanulók is vagyunk egyben, egyik pillanatban az egyik, másiban a másik, tehát a szerepek folyamatosan váltakoznak. Ami a módszereket illeti - utánzás, megfigyelés, gyakorlás, vita, versengés - a közösségi tanulás legfontosabb eleme az egymással való azonosulás, az egymás helyzetébe való beleélés.

A társadalmi tanulásnak a társadalmi változás dinamikáját befolyásoló szerepéről Kozma Tamás értekezik (Kozma, 1985). Kozma Tamás szerint a közösségi tanulás egy olyan társadalmi fogalom, amelyben az egyének mint a közösség tagjai vesznek részt. Ez a tanulásfogalom általános, nem szűkül bizonyos intézmények bizonyos tevékenységeire. Ez a tanulás a közösségben végzett tevékenységek kísérője és velejárója, spontán és alulról jövő, mert konkrét szükségletek, problémák mentén jön létre, amelyeket meg kell oldani (Kozma, 2018). „A közösség, amely szembekerül egy természeti vagy társadalmi kihívással, rákényszerül arra, hogy keresse és (szerencsés esetben) meg is találja a kihívásra adható választ. Itt indul a közösségi tanulás, itt pattannak ki az új fölismerések és az innovációk. Miközben a közösség szembesül valamely problémával, kitalálja és megtanulja, hogy azt hogyan oldja meg. A társadalmi innováció ebben a pillanatban – a közösségi tanulás mozzanataként – születik.” (Kozma, 2018, 239). Ezek alapján kijelenthető, hogy a társadalmi innovációk hajtóereje a közösségek tanulási potenciálja és ezt a potenciált érdemes kihasználni. Ebből a megállapításból indult jelen tanulmány gondolata is, hiszen a járványhelyzet miatt online térbe kényszerült oktatás ideje alatt felhalmozott tapasztalatokat, innovatív megoldásokat fel kellene használni a továbbiakban is, és a közösség javára kellene fordítani.

Tanulmányukban Forray Katalin és Kozma Tamás a járványt társadalmi kihívásként értelmezik és ennek az oktatással és tanulással kapcsolatos összefüggéseit vizsgálják. Akárcsak az előzőleg említett szerzők, ők is abból indulnak ki, hogy a társadalmi innovációk mindig válaszok valamely problémára, amelyet mindannyian átélünk, magunkénak érzünk, a saját bőrünkön megtapasztalunk. Arra a következtetésre jutnak, hogy kihívásokkal szembesülve csak az összefogás segít, változó kihívásokkal csak olyan közösségek tudnak sikerrel szembenézni, amelyek már megtapasztalták a sikert, és felkészültek az újabb kihívásra (Forray, Kozma, 2021).

Azokban az iskolai közösségekben és szakmai csoportokban sikerült egyre hatékonyabbá tenni az online oktatást a pandémia idején, ahol a tanári közösség csapatként tudott együttműködni, az egyéni jártasságokat, erősségeket kihasználva tudott megoldásokat találni az új helyzetekre, egymást folyamatosan segítették, támogatták.

A reflektív pedagógus

Donald Schon (1983) vezette be a saját munkájára reflektáló gyakorlati szakember fogalmát (reflective practitioner). A reflektív gyakorlat az ember azon képessége, hogy értékelje saját viselkedését és reflektáljon cselekedeteire, majd beépítse saját és mások előzetes tapasztalatait jövőbeni tetteibe. Lényegében ez egy a saját és a kollégái gyakorlatával szembeni kritikai hozzáállás, egy olyan folyamat, amely folytonos mérlegelést és tanulást feltételez. A reflektív gyakorlat azon a meggyőződésen alapszik, hogy a tapasztalatok önmagukban nem feltétlenül vezetnek tanuláshoz, a tudatos reflexió elengedhetetlen, ahhoz hogy tanulásról beszéljünk.

David Kolb (1984) reflektív modellje a tapasztalaton keresztüli tanulás fogalmát hangsúlyozza, és a tudás és információ átalakítására összpontosít. Ennek értelmében a tanulás egy helyzet megtörténte után következik be, és csak akkor valósulhat meg, ha a személy aktívan reflektál a megtörtént helyzetre. Ily módon a tapasztalatból megszerzett tudást a korábbi tapasztalatokra építve folyamatosan adaptálja és újra alkalmazza, lényegében egy magasabb szintre emeli. Ez egy olyan folyamat, amely folytonos mérlegelést és tanulást feltételez. Pedagógusként pedig különösen fontos a reflektív attitűd, hiszen „nincs kész pedagógus, ..., nem tudni, hogy mi jelent élményt a diáknak ma és mi fog holnap élményt jelenteni, ezért folyamatosan meg kell újulni, új tanulási helyzeteket kell kialakítani, új pedagógusi szerepeket kell kipróbálni.” (Vargancsik, 2017, 91).

A pedagógusok esetében a reflektív gyakorlat az oktatás minőségének javítása érdekében használt módszer. A reflektív pedagógus gyakran fordít időt saját óráinak értékelésére, a különböző tanítási módszerek vizsgálatára, a tanulói visszajelzések figyelembe vételére és változtatásokra annak érdekében, hogy a tanulók hatékonyabban és eredményesebben tanulhassanak. A tanításban a reflektív gyakorlat folyamata megköveteli az információgyűjtést, azok értelmezését és a jövő tervezésének ezekhez való igazítását. A tanárok különféle módszereket alkalmazhatnak arra, hogy információkat gyűjtsenek és ezek alapján reflektáljanak az általuk nyújtott teljesítményre az oktatás/tanítás terén: diákok visszajelzései, tanártársak visszajelzései és észrevételei, személyes tapasztalatok, a diákok által elért minősítések/jegyek/átlagok.

Miért is kellene reflektálni a pandémia alatt történetekre a művészeteket oktató tanároknak? Reméljük, hogy nem egy következő pandémia fenyegetése miatt, de ezt sem lehet teljes mértékben kizárni. Már a pandémia előtt is számos egyetem/oktatási intézmény kínált online tanfolyamokat, képzéseket, és ezek sora egyre bővül. Fontos a megtapasztalt nehézségeket és előnyöket összegezni és ezek alapján az online művészeti oktatás esetében is megtalálni a legmegfelelőbb megoldásokat: mit, mikor, hogyan lehet hatékonyan tanítani az online térben.

A kutatás mintája és menete

A pandémia ideje alatt történt online művészeti oktatás tapasztalatainak felmérése 27+4 kérdésből álló strukturált interjút használtunk. 2022. januárjában 9 tanárral készült interjú, ezek többsége a közoktatásban tevékenykedett (6), a többi pedig felsőoktatásban (3). Szakterületeik is igen változatosak: ének-zene, vizuális művészetek, színészmesterség, festészet, látványtervezés, hangszeroktatás, zeneelmélet, textil, szobrászat. Erdély 5 nagyobb városából kerestünk meg tanárokat, arra gondolva, hogy ezekben adott volt az infrastruktúra úgy az iskola/tanárok részéről, mint a diákok otthoni környezetében arra, hogy valóban megvalósulhasson az online oktatás. Ezek a városok Marosvásárhely, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy, Temesvár és Nagyvárad.

A tanárok kezdeti lelkiállapotát jól tükrözi az alábbi idézet: „Először elképzelhetetlennek tűnt az, hogy egy gyakorlati tantárgyat oktassak online platformon, majd rájöttem, hogy az a jó, ha mindenben meglátjuk a lehetőséget és végül így sikerült előrehaladni. Csupán a szempontokat kellett megváltoztatni ahhoz, hogy fontos lépéseket tudjunk megtenni.” (színészmesterség tanár)

Az interjú kérdései három nagy fejezetet érintettek:

1. Milyen új tapasztalatokat hozott az online oktatás?
2. Kihívások az online oktatás során
3. Hogyan lehet sikeres az online művészeti oktatás?

A következőkben e három kérdéskör kerül bemutatásra. A kérdéskörökön belül megfogalmazott feleletek alapján kiemeltem a gyakoribb témaköröket és ezeket egy-két idézettel támasztottam alá.

Új tapasztalatok az online művészeti oktatás terén

Változatosak voltak a művészeteket oktató tanárok online oktatásban szerzett új tapasztalatai, amelyeket a következő főbb témák mentén lehet csoportosítani:

- Sokrétűbb digitális eszközhasználat – eddig fel sem merült a hagyományos oktatásban olyan digitális eszközök használata, amelyek kimondottan segítenék a tanulás folyamatát, de a pandémia alatt kipróbálásra kerültek és így lehet, hogy az elkövetkezőkben is fognak ehhez folyamodni a tanárok, hiszen hatékonynak bizonyultak: „Sokkal jobban kihasználnám a média nyújtotta lehetőségeket. Gondolok itt arra, hogy például kezdjünk el kamerákkal is dolgozni és legyünk felkészültebbek a technológiai adottságok terén.” (színészmesterség tanár)
- Nem elég elküldeni a tananyagot – az online térben is biztosítani kell az interakciót, be kell mutatni, még ha csak néhány szóban is az elküldött tananyagot és meggyőződni arról, hogy a diákok használni tudják ezeket: „Jobbnál jobb tananyagokat küldtem és csak később derült ki, hogy egyesek nem látták, mások nem nyitották meg ezeket” (vizuális művészet tanár)

- Több figyelem a személyes kapcsolattartásra – annak ellenére, hogy néhány tanár számára a kis fekete ablakcskához való beszélés nyomott hangulata jut eszébe az online oktatásról, sokan ráébredtek, hogy a személyes interakció úgy a tanár, mint a tanuló részéről fontos és csak ha látjuk és halljuk egymást, illetve akát egyéni eligazításra/beszélgetésre is nyitottak vagyunk, akkor tudunk igazán az osztálybelihez hasonló hangulatot teremteni: „Sokkal személytelenebb volt, hiányzott a személyes találkozások, fizikai jelenlét hangulata és érzete.” (látványtervező tanár), „Tudatosan beiktattam néhány percet, amelyben a magánéleti dolgokról esik szó” (kis osztályokban nehéz volt kivitelezni a feladatokat, a nagyobbak alig kapcsoltak kamerát) (zeneelmélet tanár), „Egyéni órákat is kellett tartanom” (vizuális művészet tanár)
- Nagyon jó oktatófilmek találhatók az interneten – az interneten található oktatásban felhasználható anyagok keresése volt az első lépés a tanárok részéről és sokan találtak is megfelelő tartalmakat (elsősorban a magyarországi online tananyaggyártásnak köszönhetően), azonban itt azt is meg kell jegyezni, hogy közel sincs annyi jó minőségű és a romániai oktatási rendszerben használt tanterveknek megfelelő oktatófilm, mint amennyire igény lenne
- Több interakciót kell beépíteni – a hagyományos, fizikai jelenléttel történő oktatásban látják egymás szemét, apró gesztusait, tartását, mozdulatait a résztvevő felek és nagyon változatos módon kommunikálnak egymással. Ez a fajta globális jelenlét nagyon lekorlátozódik az online térben és ez nagyban befolyásolja a figyelem fenntartását, az ismeretátadásra hatékonyan használható módszereket. „Oly módon próbáltam megtervezni az online órákat, hogy több képi anyagot és videót/(előadás)vetítést használtam, illetve próbáltam minél többet a diákokat beszéltetni, így több kérdést vettem fel” (látványtervező tanár), „Sokkal inkább próbáltam bevonni a diákokat, aktívvá tenni, ezáltal motiválni és a figyelmüket fenntartani.” (vizuális művészet tanár)
- Bizonyos helyzetekben a személyes találkozás elengedhetetlen – a művészeti oktatás jellegéből adódóan vannak helyzetek, amikor nem elég az online kapcsolat, jó ha személyes találkozásokra is adódik lehetőség gyakorlati problémák megoldására, elakadások tisztázására, és ezt érzékelve a tanárok, akár a szabályok áthágásával is lehetőséget teremtettek: „Érettségire készülő diákok esetében a diplomamunkák haladását csak személyes találkozással tudtuk megoldani, a szöveg elkezdése, vagy a gyapjúfestés nem oldható meg online, így havonta egyszer személyesen is találkoztunk minden diákkal” (textil szakos művészet tanár)

Összességében a művészeteket oktató tanárok azt fogalmazták meg, hogy ráébredtek a változatos digitális eszközhasználat és az online térben már megtalálható oktatófilmek és egyéb információk biztosította lehetőségekre, arra hogy tananyagot elküldeni a diákoknak feldolgozás és személyes kapcsolat nélkül nem érdemes és a hagyományos órafelépítéssel ellentétben az online térben sokkal több interakciót kell beépíteni a diákok figyelmének fenntartása érdekében.

Érdekes lenne a fennebb megfogalmazott tapasztalatokat minden online, művészetekkel kapcsolatos oktatási kínálat esetében figyelembe venni, hiszen egyre több ilyen lehetőséget kínálnak az online térben. A fentiek alapján egy jól felépített online művészeti képzés akkor lehet hatékony, ha:

- képes a tananyagot jó minőségű és a curriculumhoz illeszkedő oktatófilmek segítségével érthetővé, követhetővé és gyakorlatilag megvalósíthatóvá tenni (ezek bármikor elérhetőek kell legyenek a tanuló számára, hogy ismételten megnézhesse és ezáltal az egyéni tanulási ritmushoz, kognitív és gyakorlati feldolgozási képességeihez való alkalmazkodást biztosítsa);
- lehetőséget biztosít az egyéni találkozásokra, amelyek elengedhetetlenek a gyakorlati elakadások, anyagok, eszközök előkészítésével, használatával kapcsolatos kérdések tisztázására;
- az online események, találkozások, megbeszélések ideje alatt megfelelő interakció szintet biztosít annak érdekében, hogy minden tanuló aktívan résztvehessen a folyamatban, feltehesse kérdéseit, elmondhassa véleményét;
- lehetőséget biztosít az egyéni haladás követésére, alkotások, munkák feltöltésére és tárolására, határidők kezelésére.

Kihívások az online művészeti oktatás során

Sokszínűek voltak a kihívások is, amelyekkel a művészeteket oktató tanároknak szembe kellett nézniük az online oktatás ideje alatt. Ezeket a következő főbb témák mentén lehet csoportosítani:

- A diákokat többet kellett ösztönözni, motiválni, könnyebb volt a leszakadás – a művészi alkotás létrehozatalának folyamata magányos aktusnak tűnhet a kivülről számára, de az inspiráció, a motiváció gyakran a társakkal, tanárokkal történő beszélgetések, ötletelések nyomán születik, így az online térbe gyakrabban tapasztaltak lemaradást, elszigetelődést a tanárok és több energiát, időt kellett fektetni az ösztönzésbe;
- Az otthoni környezet (szülők, testvérek, stb.) és a számítógépen található egyéb alkalmazások (Fb, játékok, TikTok, stb.) könnyen elvonják a figyelmet – nemcsak a tudatosan kialakított szaktermi hangulat hiányzott az online oktatás időszakában, hanem a családtagok és a közösségi média zavaró hatásai is folyamatosan elterelték a tanulók figyelmét: „a szakterem inspiráló környezetet nyújt, ezt így alakítottam ki és ki is használom teljes mértékben, online ez a hangulat nem valósítható meg” (vizuális művészet tanár);
- A használt digitális eszközök közötti különbségek vagy ezek teljes hiánya – online kontextusban nagyon sok mindent befolyásol a számítógép, laptop vagy okostelefon kapacitása, az internet sebessége, a tárhely mennyisége és ezek mentén jelentős szakadékok jöttek létre a diákok otthoni környezete adta lehetőségek tekintetében,

amihez a tanároknak alkalmazkodniuk kellett: „a boltba adtam le hetente az új tananyagot és onnan vették át a diákok” (zenetanár);

- Internet lefedettség hiánya – még a nagyvárosi környezetben is nehézséget jelentett, hogy nem mindenki rendelkezett megfelelő internettel és ez nem csak a tanulók vagy tanárok otthoni környezetében fordult elő, hanem az iskolákban is, ahol a legtöbb esetben csak az adminisztrációval foglalkozó irodákban és az informatika szakteremben volt elérhető az internet;
- A közös éneklést, hangszeroktatást, hibák javítását nem lehetett kivitelezni – szinte lehetetlen volt az online órákon a közös éneklés és ritmusgyakorlatok csoportos végzése a különböző időbeli eltolódások és szakadozások miatt, de ami ennél is bonyolultabb volt, az a hangszeroktatás és éneklés esetében a hibák észlelése és javítása, mivel az oktatásra használt programok automatikus hangjavító funkcióval rendelkeznek;
- A kisebbek nincsenek hozzászokva a jegyzeteléshez, nehéz követni, hogy mi került a füzetbe – amennyiben a tanár épít a füzetbe való jegyzetelésre (és ez például az ének-zene órák esetében különösen fontos, hiszen nincsenek tankönyvek), akkor erre főleg a cikluskezdő osztályokban nagyon kell figyelni, de ennek a folyamatnak az online térben való követése sokkal nehezkesebb, mint élőben;
- Reggeltől estig folyt az órákra való felkészülés, új tananyagok gyártása – sok tanár számára a legnagyobb kihívás a digitális tananyagok gyártása volt. Amint véget ért a tanítás, következhetett a másnapi anyagok összeállítása, hiszen pótolni, illetve digitalizálni kellett az eddig a tankönyvből felhasznált vagy a táblára felírt információkat, feladatokat és ez rengeteg időt vett igénybe;
- Visszajelzés hiánya a gyerekek részéről – mivel a számítógép előtt ülve sok gyerek figyelme hamarabb elterelődött a tanulásról és a tanár is a digitális térben való manőverezéssel volt elfoglalva, az intenzív és élő kapcsolódás sokszor hiányt szenvedett: „nem lehet kommunikálni így, máskor a diákok szeméből olvasok” (vizuális művészet tanár);
- Ésszerűtlen intézkedések/szabályok betartása – mivel a szabályok minden órára egyformán vonatkoztak, a művészeteket oktató tanárok sem mertek eltérni ezektől, még ha nem is találták ezeket hasznosnak: „az óra megtartását az jelentette, ha mindenki jelen van az online tanteremben, számítógép előtt, bekapcsolódva négy órán keresztül, de alkotó munkát nincs értelme így folytatni” (festészet szakos tanár).

A kihívásokat összességében négy nagyobb kategóriába lehet csoportosítani, ebből kettő a tanárok által nem befolyásolható, míg a másik kettő közvetlenül összefügg tanári személyiségükkel. Az általuk nem befolyásolható kategóriák a diákok által használt technikai felszerelések és programok okozta kihívások, valamint az internet lefedettség változatossága a tanulók otthonaiban. Az általuk befolyásolható és tanári képességeiket közvetlenül igénybe vevő kategóriák a tanulók motiválása, ellenőrzése, aktiválása és az

állandó kapcsolat fenntartása, valamint a saját felkészülésüknek és a diákokkal és esetenként a szüleikkel való kapcsolattartásnak az elválasztása a szabadidejüktől.

Hogyan lehet sikeres az online művészeti oktatás?

Az online művészetoktatással kapcsolatos új helyzetek, tapasztalatok és kihívások mellett, megoldásokat, javaslatokat is sikerült megfogalmazniuk a megkérdezett tanároknak, ezekre térünk ki az alábbiakban. A fejezet címében feltett kérdésre a következő pontok mentén csoportosíthatók a tanárok válaszai:

- Az értékelésben használt eszközök teljes átgondolásával – meg kellett találni az új helyzetnek megfelelő értékelési módokat: „felmérő, felelés helyett kvízeket, projekteket kértem számon” (zeneelmélet tanár)
- Újonnan alkalmazott programokkal, technológiákkal – minden művészeti tantárgy és minden korosztály esetében más programok és technikai megoldások jelentették a megfelelő megoldást a felmerülő problémákra: „kottairó és zenei feladatszerkesztő programok használata” (zenetanár), „két eszközről léptem be, az egyik a táblagép volt, amit iskolai táblaként használtam, a kicsik így azt rendes táblaként érzékelték és másolhattak róla a füzetbe” (zenetanár)
- Kreatív, személyes bevonódást igénylő feladatokkal – a személyes kapcsolat hiányát közvetlen interakciót és személyes bevonódást igénylő feladatokkal pótolták: „szellemi, illetve lelki Mikulásost tartottunk és a diákok szebbnél szebb gondolatokat, verseket, dalokat, rajzokat ajándokoztak egymásnak, rendkívül felemelő volt” (zeneelmélet tanár)
- Több kommunikációval a kollegák között – az online tér meghódítása egy új közös cél lett a tanári közösségben és új kommunikációs csatornákat indított be: „Nem találkozhattunk a kollegákkal, de többet kommunikáltunk és így tanítottuk egymást, illetve kibeszéltük a frusztrációkat” (vizuális művészet tanár), „Sokszor egymás óráira is beléptünk. Jobban összehangoltuk a tananyagot. Eleinte az online felület megismerését segítettem, idősebb kollegáknak nehezebb volt megszokni az új rendszert és annak használatát.” (látványtervező tanár)
- Személyre szabott megoldásokkal – a differenciálás az online térben is hangsúlyosan jelen volt és csak azok a tanárok lehettek hatékonyak, akik megtalálták minden egyes diák számára a megfelelő támogatást: „A tanárnak segítenie kell a diákok fejlődését, és gyakorlathoz való hozzáférését, de mindenkinek másfajta segítségre van szüksége.” (látványtervező tanár)
- Oktatóvideók készítésével – a bátrabbak saját online tananyagok létrehozásával is megpróbálkoztak: „Perspektíva tanítás alkalmával sokszor előre megrajzoltam és felvettem a folyamatot, ahhoz hogy a lecke magyarázata érthető legyen.” (vizuális művészet tanár)
- Online források használatával – olyan forrásokhoz lehetett a pandémia ideje alatt hozzáférni, amelyek azelőtt szóba se kerülhettek és ezek rengeteg oktatási

lehetőséget rejtettek magukban: „Rengeteg múzeum megnyitotta online kapuit, és bizonyos tárlatokat meg lehetett tekinteni akár úgy, hogy virtuálisan végig lehetett sétálni pl. a Louvreban. Rengeteg színházi előadáshoz hozzá lehetett férni nemcsak Románia szinten, hanem a világ összes tájáról.” (látványtervező tanár)

- Személyes találkozókkal tűzdelve – a művészeteket oktató tanárok megtalálták annak a lehetőségét, hogy személyesen is találkozzanak diákjaikkal az elengedhetetlen gyakorlati eligazítást igénylő helyzetekben: „Bármilyen előrehaladott technológia is legyen, készségalapú tantárgyról lévén szó, muszáj élőben oktatni” (textil szakos tanár)
- Időt hagyni az egyéni munkára és ötleteket adni a hatékony munkakörnyezet kialakítására – mivel az otthoni tanulás/alkotás új helyzetet hozott a legtöbb diák számára, a tanárok abban is aktív szerepet kellett vállaljanak, hogyan lehet hatékonyan kialakítani ezt a munkakörnyezetet: „Mivel az alkotási folyamathoz csend és koncentráció szükséges, fontos az egyéni munka, egyesek sokkal jobban haladtak otthon, mint itt az iskolában. Részemről a haladás ellenőrzése volt fontos, hogy ne lankadjanak” (vizuális művészet tanár)

Az online oktatás hatékonnyá tétele érdekében a művészeteket oktató tanárok új ötleteket használtak, új megoldásokat találtak, felhasználták eddigi tapasztalataikat, de kreatívan álltak a folyamathoz és maguk is kidolgoztak új tartalmakat, új tevékenységeket, egyénileg vagy más kollegákkal együttműködve és szem előtt tartva a diákok igényeit ebben az új helyzetben.

Következtetések

Összességében elmondható, hogy a művészetek oktatásában is lehet hatékony az online oktatás, de csak ha személyes találkozókkal egészül ki (készségek kialakítása, hibák javítása, motiváció fenntartása). Előnyös, hogy saját alkotó és gyakorló környezetet alakítson ki otthon a tanuló, amelybe a tanárnak is van betekintése. Amennyiben erre nincs lehetőség, az online tanulás nem lehet hatékony. Személyre szabottak kell legyenek a feladatok és a követés, számonkérés is (differenciálás) és erre az online térnek megfelelő megoldásokat kell találni, nem lehet az osztályteremben megszokott módszerekre hagyatkozni. Rengeteg internetes anyag áll rendelkezésre, amelyeket hatékonyan be lehet építeni az oktatási folyamatba, illetve tantárgyspecifikus oktatási anyagok gyártásába is érdemes belefogni, hiszen ezek megkönnyítik a megértést és az otthoni, egyéni tanulást, gyakorlást, amennyiben szabadon és ismételt elérhetően.

BIBLIOGRÁFIA

BANDURA, Albert, 1977. *Social Learning Theory*, General Learning Press, New York.
FORRAY, Katalin, KOZMA, Tamás, 2021. *Közösségi tanulás járvány idején*, Educatio 30 (1), pp. 36–49.

- KOLB, David A., 1984. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- KOZMA, Tamás, 1985. *Tudásgyár: Az iskola mint társadalmi szervezet*, Közgazdasági Kiadó, Budapest.
- KOZMA, Tamás, 2018. *Tanuló közösségek és társadalmi innovációk*, *Educatio* 27 (2), pp. 237–246.
- MOULAERT, Frank, MACCALLUM, Diana, 2019. *Advanced Introduction to Social Innovation*, Edward Elgar Publishing.
- SCHÖN, Donald. A., 2016. *The Reflective Practitioner*, Routledge.
- VARGANCSIK-THÖRIK, Krisztina Iringó, 2021. Művészeti oktatás az erdélyi iskolákban a tanulók szemszögéből, *Pedacta*, 2021/11/1, pp. 59-80.
- VARGANCSIK-THÖRIK, Krisztina Iringó, 2021. Művészeti oktatás a tudás és létezés határán, *Symbolon*, 2021/1, pp. 82-97.
- VARGANCSIK-THÖRIK, Krisztina Iringó, 2017. Az élménypedagógussá válás útján, *Pedacta*, 2017/2, pp. 83-91.